

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE

Program nauczania w gimnazjum

Autor
mgr Marianna Cąkała

SPIS TREŚCI

Wstęp

Program a siatka godzin

Treści programowe

1. Relacje w rodzinie- rodzice, rodzeństwo. Konflikty i ich rozwiązywanie. Rodzina niepełna.
2. Autorytety i ich znaczenie.
3. Sposoby spędzania czasu wolnego i ich wpływ na człowieka.
4. Czy jestem asertywny?
5. Rola komunikacji w kształtowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich.
6. Dojrzałość biologiczna, psychiczna i społeczna.
7. Problemy i trudności okresu dojrzewania.
8. Sposoby radzenia sobie z problemami okresu dojrzewania. Gdzie szukać pomocy?
9. Zagrożenia okresu dojrzewania: presja seksualna, uzależnienia, pornografia, prostytutka nieletnich.
10. Tożsamość płciowa: kobiecość, męskość.
11. Intymność.
12. Wyrażanie uczuć i budowanie więzi.
13. Płeć. Kształtowanie i akceptacja. Możliwość pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.
14. „Czy to jest przyjaźń, czy to jest kochanie?”
15. Zachowania seksualne.
16. Inicjacja seksualna.
17. Życie seksualne jako wartość.
18. Płodność – wspólna sprawa obu płci.
19. Planowanie rodziny. Metody zapobiegania ciąży.
20. Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS.
21. Od poczęcia do śmierci.

Wstęp

Program zawiera treści, które wynikają obligatoryjnie z podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół znajdującej się w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008r. (Dz. U. z 2009r Nr 4, poz. 17)

Ideą przewodnią programu jest podmiotowe traktowanie ucznia, zachęcenie go do autorefleksji nad własnym rozwojem i kształtowania pozytywnych i wartościowych relacji międzyludzkich. Wartością nadrzędną, na której opierają się treści programowe, jest człowiek o zintegrowanej osobowości, wewnątrzsterowny, odpowiedzialny, prawidłowo funkcjonujący w rodzinie i społeczeństwie.

Program a siatka godzin

Na realizację programu jest przewidziane 40 jednostek lekcyjnych według następującego podziału:

1. Relacje w rodzinie- rodzice, rodzeństwo. Konflikty i ich rozwiązywanie. Rodzina niepełna. (3 lekcje)
2. Autorytety i ich znaczenie.(2 lekcje)
3. Sposoby spędzania czasu wolnego i ich wpływ na człowieka. (2 lekcje)
- 4.Czy jestem asertywny? (3 lekcje)
5. Rola komunikacji w kształtowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich. (3 lekcje)
6. Dojrzałość biologiczna, psychiczna i społeczna. (2 lekcje)
- 7.Problemy i trudności okresu dojrzewania. (1 lekcja)
8. Sposoby radzenia sobie z problemami okresu dojrzewania. Gdzie szukać pomocy? (2 lekcje)
9. Zagrożenia okresu dojrzewania: presja seksualna, uzależnienia, pornografia, prostytutka nieletnich. (4 lekcje)
10. Tożsamość płciowa: kobiecość, męskość. (1 lekcja)
11. Intymność. (1 lekcja)
12. Wyrażanie uczuć i budowanie więzi. Odpowiedzialność. (1 lekcja)
13. Płeć. Kształtowanie i akceptacja. Możliwość pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową. (2 lekcje)
14. „Czy to jest przyjaźń, czy to jest kochanie?” (2 lekcje)
15. Zachowania seksualne. (1 lekcja)
16. Inicjacja seksualna. (1 lekcja)
17. Życie seksualne jako wartość. (1 lekcja)
18. Płodność – wspólna sprawa obu płci. (1 lekcja)
19. Planowanie rodziny. Metody zapobiegania ciąży. (3 lekcje)
20. Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS. (2 lekcje)
21. Od poczęcia do śmierci. Wartość życia. (2 lekcje)

Cele programu wynikają z podstawowych celów edukacyjnych przedmiotu:

„Wychowanie do życia w rodzinie” i są zgodne z podstawą programową kształcenia ogólnego:

1. Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie: wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny.
2. Przyjęcie integralnej wizji osoby: wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi: kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami: poznawanie, analizowanie i wyrażanie uczuć: rozwiązywanie problemów i pokonywanie trudności okresu dorastania.
3. Znajomość organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian oraz akceptacja własnej płciowości: przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności: umiejętność obrony własnej intymności i nietykalności seksualnej oraz szacunek dla ciała innej osoby.
4. Korzystanie ze środków przekazu w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem.
5. Umiejętność korzystania z systemu poradnictwa dla dzieci i młodzieży.

Zadania szkoły

- A) stymulowanie procesu samowychowania;
- B) współpraca z rodzicami w zakresie prawidłowych relacji między nimi a dzieckiem;
- C) pomoc we właściwym przeżywaniu okresu dojrzewania;
- D) wzmacnianie procesu identyfikacji z własną płcią;
- E) wspieranie rozwoju moralnego i kształtowania hierarchii wartości;
- F) promowanie integralnej wizji seksualności człowieka; ukazanie jedności pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością;
- G) tworzenie klimatu dla koleżeństwa, przyjaźni oraz szacunku dla człowieka;
- H) pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne;
- I) informowanie o możliwościach pomocy – system poradnictwa dla dzieci i młodzieży.

Cele główne programu autorskiego

1. Pobudzenie uczniów do refleksji nad sobą i wykazanie im roli samoświadomości w procesie indywidualnego rozwoju.
2. Ukazanie roli rodziny w życiu nastolatka.
3. Zapoznanie ze sposobami rozwiązywania konfliktów.
4. Wskazanie roli świadomości przy wyborze wzorców osobowych i ludzi będących źródłem wiedzy i wsparcia w okresie dojrzewania.
5. Zachęcenie do aktywnego spędzania czasu wolnego.
6. Znaczenie świadomych wyborów podczas korzystania ze środków masowego przekazu, selekcjonowanie informacji.

4. Zapoznanie z pojęciem intymności i prawem do jej ochrony.
5. Ukazanie znaczenia asertywnego zachowania i jego wpływ na życie nastolatka, ćwiczenie praktycznych umiejętności odmawiania.
6. Zapoznanie z podstawowymi zmianami zachodzącymi w organizmie w okresie dojrzewania.
7. Ukazanie różnych aspektów dojrzewania, uświadomienie, że zmiany biologiczne są tylko jednym z aspektów.
8. Wskazanie miejsc, gdzie młody człowiek uzyska pomoc, gdy będzie miał problem.
9. Uświadomienie uczniom, że człowiek jest odpowiedzialny za prokreację.
10. Zapoznanie z podstawowymi metodami sterowania płodnością, kształtowanie postawy odpowiedzialności za planowanie rodziny.
11. Uświadomienie, że człowiek rozwija się fazowo a , poszczególne fazy mają swoją specyfikę i każda z nich wpływa na następne.
12. Uwrażliwienie na bogactwo sposobów wyrażania uczuć.
13. Uświadomienie uczniom zależności pomiędzy sposobami komunikowania się a relacjami międzyludzkimi.
14. Kształtowanie postawy akceptacji wobec własnej płci i odmienności płciowej.
15. Zapoznanie z bogactwem i specyfiką zachowań seksualnych człowieka – ich związkiem z uczuciami wyższymi
16. Kształtowanie postawy odpowiedzialności przy podejmowaniu decyzji o współżyciu seksualnym.
17. Wskazanie pozytywnych aspektów życia seksualnego i odpowiedzialności jednostki za jego wartość.
18. Zwrócenie uwagi na istotę więzi uczuciowych między ludźmi .

Treści proponowanego programu są w pełni zgodne z obowiązującymi treściami przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”.

1. Rozwój człowieka: faza prenatalna, narodziny, faza niemowlęca, wczesnodziecięca, przedpokwitaniowa, dojrzewania, młodości, wieku średniego i wieku późnego. Życie jako fundamentalna wartość.
2. Budowa prawidłowych relacji z rodzicami. Konflikt pokoleń: przyczyny i sposoby rozwiązywania konfliktów. Odpowiedzialność wszystkich za atmosferę panującą w rodzinie. Rodzina niepełna
3. Rola autorytetów w życiu człowieka.
4. Relacje międzyosobowe i ich znaczenie. Przyjaźń, zakochanie, miłość; pierwsze fascynacje, miłość platoniczna, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała.
5. Zachowania asertywne.
6. Podstawowe informacje o rozwoju seksualnym człowieka: tożsamość płciowa – kobiecość, męskość.
7. Dojrzewanie. Rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej.
8. Problemy i trudności okresu dojrzewania (np. napięcia seksualne, masturbacja), sposoby radzenia sobie z nimi, pomoc w rozeznaniu sytuacji wymagających porady lekarza lub innych specjalistów.
9. Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców; postawy i wzajemne oczekiwania.
10. Zagrożenia okresu dojrzewania: presja seksualna, pornografia, uzależnienia, prostytutka nieletnich.
11. Główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo.

12. Inicjacja seksualna; związek pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością; dysfunkcje związane z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej. Ryzyko związane z wczesną inicjacją.
13. Kształtowanie i akceptacja tożsamości płciowej. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.
14. Płodność – wspólną sprawą kobiety i mężczyzny.
15. Planowanie rodziny. Metody rozpoznawania płodności. Antykoncepcja - aspekt zdrowotny, psychologiczny i etyczny.
16. Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS: drogi przenoszenia zakażenia, profilaktyka, aspekt społeczny.
17. Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi.
18. Wpływ sposobu spędzania wolnego czasu (w tym korzystanie ze środków masowego przekazu) na człowieka.

Rozplanowanie treści programowych w klasach

Rozplanowanie treści programowych realizowanych w poszczególnych klasach w całości i w grupach (kolejność realizacji tematów może być elastyczna w zależności od aktualnych potrzeb lub zainteresowań uczniów).

Klasa I	Klasa II	Klasa III
Tematy realizowane z całą klasą	Tematy realizowane z całą klasą	Tematy realizowane z całą klasą
1. Sposoby spędzania czasu wolnego i wpływ na człowieka.	1. Autorytety i ich znaczenie.	1. Czy jestem asertywny?
2. Pojęcie autorytetu.	2. Czy jestem asertywny?	2. Zagrożenia okresu dojrzewania.
3. Rola komunikacji w kształtowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich.	3. Sposoby spędzania czasu wolnego i wpływ na człowieka.	3. Dojrzałość
4. Co to jest asertywność?	4. Dojrzałość biologiczna, psychiczna i społeczna.	4. Infekcje przenoszone drogą płciową.
5. Wyrażanie uczuć i budowanie więzi.	5. Zagrożenia okresu dojrzewania.	5. AIDS
6. Relacje w rodzinie: rodzice, rodzeństwo.	6. Czy to jest przyjaźń, czy to jest kochanie? – przyjaźń – zakochanie.	6. Przyjaźń – zakochanie – miłość.
7. Konflikty i ich rozwiązywanie.	7. Płodność – wspólna sprawa obu płci.	7. Rola komunikacji w kształtowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich.
8. Rodzina niepełna.	8. Fazy rozwoju człowieka.	8. Świadome planowanie rodziny.
9. Od poczęcia do śmierci. Wartość życia.	9. Rola komunikacji w kształtowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich.	9. Planowanie rodziny. Metody zapobiegania ciąży.

Tematy realizowane w grupach	Tematy realizowane w grupach	Tematy realizowane w grupach
1. Tożsamość płciowa: kobiecość, męskość.	1. Problemy i trudności okresu dojrzewania. Gdzie szukać pomocy?	1. Problemy i trudności okresu dojrzewania. Gdzie szukać pomocy?
2. Intymność.	2. Zagrożenia okresu dojrzewania.	2. Zachowania seksualne.
3. Problemy i trudności okresu dojrzewania. Gdzie szukać pomocy?	3. Zagrożenia okresu dojrzewania.	3. Inicjacja seksualna.
4. Płeć. Kształtowanie i akceptacja. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności.	4. Płeć. Kształtowanie i akceptacja. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności.	4. Planowanie rodziny. Metody zapobiegania ciąży.
5. Wyrażanie uczuć. Odpowiedzialność.	5. Planowanie rodziny.	5. Życie seksualne jako wartość.

Hasło	Cele	Treści	Zakładane osiągnięcia	Procedury osiągania celów
1. Relacje w rodzinie-rodzice, rodzeństwo Konflikty i ich rozwiązywanie. Rodzina niepełna. (3 lekcje)	Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie: wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny. Zwrócenie uwagi na istotę więzi uczuciowych między ludźmi i wartość rodziny w życiu człowieka. Cele szczegółowe: Uczniowie: – analizują przykłady typowych sytuacji konfliktowych pomiędzy dojrzewającą młodzieżą a rodzicami, – odgrywają wybrane scenki, wczuwając się w role rodziców i dzieci, – poszukują możliwości rozwiązania odegranych sytuacji konfliktowych, – określają obowiązki	Budowa prawidłowych relacji z rodzicami. Pojęcie konfliktu. Konflikt pokoleń: przyczyny i sposoby rozwiązywania konfliktów. Odpowiedzialność wszystkich za atmosferę panującą w rodzinie. Rodzina niepełna. Prawa i obowiązki członków rodziny, rola autorytetu w rodzinie. Dojrzałość jako kryterium prawidłowego funkcjonowania rodziny.	Uczeń: - rozumie pojęcie konfliktu i zna niektóre sposoby jego rozwiązania, – zna prawa i obowiązki poszczególnych członków rodziny, – rozumie funkcje rodziny w życiu człowieka, – podaje przykłady zachowań wyrażających pozytywne uczucia, – rozumie wpływ własnych zachowań na atmosferę panującą w rodzinie.	Gry symulacyjne, metoda sytuacyjna, dyskusja, praca w grupach

	<p>członków rodziny i dyskutują na temat zasadności podziału obowiązków,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymieniają prawa poszczególnych członków rodziny, – kojarzą obowiązki i prawa z omawianymi sytuacjami konfliktowymi, – dyskutują i podają przykłady konkretnych zachowań wyrażających pozytywne uczucia z perspektywy wszystkich członków rodziny, – analizują znaczenie własnych zachowań dla atmosfery w rodzinie. 			
<p>2. Autorytety i ich znaczenie. (2 lekcje)</p>	<p>Pobudzenie uczniów do refleksji przy wyborze wzorców osobowych i ludzi będących źródłem wiedzy i wsparcia w okresie dojrzewania. Cele szczegółowe: Uczniowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określają pojęcie autorytetu i podają przykłady, – dyskutują na temat roli autorytetów w ich życiu, – rozpoznają i nazywają cechy dobrego doradcy, – podają przykłady osób, które mogą im udzielić pomocy w rozwiązywaniu problemów osobistych i zdobywaniu informacji na temat dojrzewania. 	<p>cechy autorytetu;</p> <ul style="list-style-type: none"> – kryteria wyboru: wiedza, moralność, postawy prospołeczne, przykład osobisty, – pojęcia: bliskości, zaufania, kompetencji i akceptacji, – rola autorytetu w życiu człowieka, autorytet prawdziwy i fałszywy, – rola autorytetu w rodzinie, jego wyjątkowość wynikająca z funkcji rodziny, – cechy dobrego doradcy, – typowe problemy okresu dojrzewania, – zasady wyboru doradcy. 	<p>Uczeń potrafi - zdefiniować pojęcie autorytetu;</p> <ul style="list-style-type: none"> – umie uzasadnić wybór autorytetu; – rozpoznaje przejawy świadczące o bliskości, zaufaniu, kompetencjach i akceptacji; – potrafi zastosować kryteria wyboru doradcy w praktyce; – docenia wartość i pomoc środowiska rodzinnego. 	<p>Dyskusja kierowana, praca w grupach.</p>
<p>3. Sposoby spędzania czasu wolnego i</p>	<p>Zachęcenie do aktywnego spędzania czasu wolnego, dokonywania</p>	<p>Wpływ sposobu spędzania wolnego czasu (w tym korzystanie ze</p>	<p>Uczeń –wie jakie znaczenie ma aktywny wypoczynek dla</p>	<p>Burza mózgów, dyskusja, praca w</p>

<p>ich wpływ na człowieka. (2 lekcje)</p>	<p>świadomych wyborów podczas korzystania ze środków masowego przekazu Korzystanie ze środków przekazu w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem. Cele szczegółowe: Uczniowie: – wymieniają i opowiadają o swoich sposobach spędzania czasu wolnego, – wymieniają i charakteryzują znane im źródła informacji; – wspólnie dokonują ich oceny ze względu na rzetelność, przystępność i atrakcyjność; – poznają wpływ obrazów scen przemocy i pornografii na psychikę i kształtowanie stereotypów; – uczą się krytycznej analizy lektur i filmów; – wybierają najbardziej wartościowe źródła informacji,</p>	<p>środków masowego przekazu) na człowieka.</p>	<p>organizmu, - wie dlaczego należy selekcjonować informacje i programy,</p>	<p>parach</p>
<p>4.Czy jestem asertywny? (3 lekcje)</p>	<p>Zapoznanie uczniów z podstawami asertywnymi i przećwiczenie praktycznych umiejętności odmawiania. Zachęcanie do samodzielnego podejmowania decyzji i przeciwstawiania się postawom konformistycznym. Cele szczegółowe: Uczniowie: – zapoznają się z pojęciem asertywności, – omawiają przykłady</p>	<p>Zachowania asertywne. pojęcie asertywności; – przyczyny zachowań agresywnych i uległych; – model zachowania asertywnego; – asertywność a: uzależnienia, choroby, nadużycia seksualne, - kultura osobista, - sposoby spędzania wolnego czasu,</p>	<p>Uczeń - zna model zachowań asertywnych, – odróżnia zachowanie asertywne od uległego i agresywnego; – umie uzasadnić przydatność zachowań asertywnych w określonych sytuacjach życiowych; – zdobył</p>	<p>Metoda sytuacyjna, gry symulacyjne, film dyskusja kierowana,</p>

	<p>zachowań asertywnych, uległych i agresywnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadniają potrzebę zachowań asertywnych w życiu codziennym, – kojarzą pojęcie asertywności z pojęciami presji i konformizmu, – zapoznają się z modelem zachowania asertywnego, – odgrywają scenki dotyczące ochrony własnego zdrowia, życia i własności z wykorzystaniem zachowań asertywnych; – omawiają trudności powstające przy wykorzystywaniu proponowanego modelu zachowań w praktyce, w relacjach koleżeńskich i rodzinnych. 	<p>relacje rodzinne,</p> <ul style="list-style-type: none"> – podstawowe bariery utrudniające wybór zachowania asertywnego w konkretnych sytuacjach życiowych. 	<p>umiejętność odmawiania, zwłaszcza w sytuacjach dotyczących zdrowia i presji seksualnej</p>	
<p>5. Rola komunikacji w kształtowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich. (3 lekcje)</p>	<p>Uświadomienie uczniom zależności pomiędzy sposobami komunikowania się a relacjami międzyludzkimi. Cele szczegółowe: Uczniowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poznają podstawowe zasady komunikowania się, – poznają 4 aspekty komunikatu na konkretnych przykładach, – interpretują znaczenia przykładowych komunikatów, – zapoznają się z pojęciem komunikatu „ja” i „ty”, – wykorzystują zdobyte informacje w trakcie ćwiczeń dotyczących zachowań asertywnych i pozytywnego wyrażania 	<p>Podstawowe zasady komunikowania się,</p> <ul style="list-style-type: none"> – 4 aspekty komunikatu, treści, apelu, relacji, autoekspresji, – modele: komunikat „ja” i „ty”, – związek pomiędzy modelem komunikowania się a pozytywnymi relacjami międzyludzkimi, – budowa prawidłowych relacji w rodzinie. 	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostrzega wieloaspektowość komunikatów; – umie odróżnić komunikat typu „ty” od komunikatu typu „ja”, – stosuje komunikat typu „ja” w zachowaniach asertywnych i przy wyrażaniu pozytywnych uczuć. 	<p>Gry symulacyjne, miniwykłady, ćwiczenia z kartami pracy „Komunikat „ja”, komunikat „ty”;</p> <ul style="list-style-type: none"> – dyskusja kierowana

	uczuć.			
6. Dojrzałość biologiczna , psychiczna i społeczna. (2 lekcje)	<p>Znajomość organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian w okresie dojrzewania.</p> <p>Uświadomienie uczniom, że dojrzewanie jest procesem długotrwałym, obejmującym całe życie człowieka</p> <p>Cele szczegółowe: Uczniowie</p> <ul style="list-style-type: none"> - przypominają nazewnictwo dotyczące układu płciowego człowieka, - omawiają typowe zmiany i problemy związane z dojrzewaniem płciowym dziewcząt i chłopców, - poznają przebieg zmian zewnętrznych pojawiających się w okresie dojrzewania płciowego, - ustalają podstawowe zasady higieny ciała; - analizują procesy wewnętrzne, odpowiedzialne za widoczne zmiany pojawiające się w okresie dojrzewania płciowego, - poznają mechanizm cyklu miesięcznego i wytrysku nasienia, - określają cechy warunkujące dojrzałość psychiczną, społeczną, - podają konkretne przykłady zachowań i postaw świadczących o dojrzałości. 	<p>Dojrzewanie. Rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej.</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawne słownictwo dotyczące układu płciowego człowieka, - przebieg dojrzewania płciowego – trzeciorzędowe cechy płciowe, - różnice w dojrzewaniu dziewcząt i chłopców, - pojęcie normy, indywidualnego tempa rozwoju, - higiena ciała w okresie dojrzewania, - zmiany w fizjologii układu płciowego w okresie dojrzewania, - mechanizm cyklu miesięcznego i wytrysku nasienia, - wyznaczniki dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej. 	<p>Uczeń - używa prawidłowego nazewnictwa dotyczącego układu płciowego,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie przebieg wewnętrznych i zewnętrznych zmian pojawiających się w okresie dojrzewania, - rozróżnia rodzaje dojrzałości - rozumie wieloaspektowość procesu dojrzewania, – kojarzy określone zachowania z dojrzałością lub jej brakiem. 	<p>Skrzynka pytań, praca w grupach, krótki wykład z wykorzystaniem tablic</p>
7.Problemy i trudności okresu dojrzewania. (1 lekcja)	<p>Rozwiązywanie problemów i pokonywanie trudności okresu dorastania.</p> <p>Wskazanie miejsc, gdzie</p>	<p>Problemy i trudności okresu dojrzewania (np. napięcia seksualne, masturbacja),</p>	<p>Uczeń – określa zakres własnych problemów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - umie uzasadnić wpływ higieny i 	<p>Dyskusja, skrzynka pytań</p>

	<p>młody człowiek uzyska pomoc, gdy będzie miał problem.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <p>Uczniowie</p> <ul style="list-style-type: none"> – określają zakres własnych problemów w okresie dojrzewania, – omawiają typowe problemy związane z dojrzewaniem płciowym dziewcząt i chłopców (napięcia seksualne, masturbacja) – wskazują i uzasadniają wpływ różnych czynników wspierających lub hamujących proces dojrzewania. 	<p>sposoby radzenia sobie z nimi, pomoc w rozeznaniu sytuacji wymagających porady lekarza lub innych specjalistów.</p> <p>Szkodliwe czynniki hamujące proces dojrzewania płciowego (nikotyna, alkohol, narkotyki, złe nawyki żywieniowe, anoreksja/bulimia, brak ruchu).</p> <p>Czynniki wspierające proces dojrzewania (higiena fizyczna i psychiczna, sport i rekreacja, racjonalne odżywianie).</p>	<p>zdrowego stylu życia na proces dojrzewania;</p> <ul style="list-style-type: none"> – posiada informacje zapobiegające powstawaniu lęków i kompleksów pojawiających się w okresie dojrzewania, - wie, gdzie uzyskać pomoc, gdy będzie miał problem. 	
<p>8. Sposoby radzenia sobie z problemami i okresu dojrzewania</p> <p>a. Gdzie szukać pomocy? (2 lekcje)</p>	<p>Umiejętność korzystania z systemu poradnictwa dla dzieci i młodzieży.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <p>Uczniowie</p> <ul style="list-style-type: none"> – określają zakres własnych problemów w okresie dojrzewania, – omawiają typowe problemy związane z dojrzewaniem płciowym dziewcząt i chłopców (napięcia seksualne, masturbacja) – wskazują i uzasadniają wpływ różnych czynników wspierających lub hamujących proces dojrzewania. 	<p>Problemy i trudności okresu dojrzewania (np. napięcia seksualne, masturbacja), sposoby radzenia sobie z nimi, pomoc w rozeznaniu sytuacji wymagających porady lekarza lub innych specjalistów.</p>	<p>Uczeń – określa zakres własnych problemów,</p> <ul style="list-style-type: none"> – umie uzasadnić wpływ higieny i zdrowego stylu życia na proces dojrzewania; – posiada informacje zapobiegające powstawaniu lęków i kompleksów pojawiających się w okresie dojrzewania, - wie gdzie szukać pomocy w trudnych sytuacjach 	<p>Dyskusja, podanie adresów instytucji oraz nazw specjalności i specjalistów w mogących udzielić pomocy.</p>
<p>9. Zagrożenia</p>	<p>Korzystanie ze środków przekazu w sposób</p>	<p>Zagrożenia okresu dojrzewania: presja</p>	<p>Uczeń -wymienia różnorodne źródła</p>	<p>Dyskusja, drama</p>

<p>okresu dojrzewania: presja seksualna, uzależnienia, pornografia, prostytutka nieletnich. (4 lekcje)</p>	<p>selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem. Cele szczegółowe: Uczniowie: – wymieniają i opowiadają o swoich sposobach spędzania czasu wolnego, – wymieniają i charakteryzują znane im źródła informacji, – wspólnie dokonują ich oceny ze względu na rzetelność, przystępność i atrakcyjność, – poznają wpływ obrazów scen przemocy i pornografii na psychikę i kształtowanie stereotypów, – uczą się krytycznej analizy lektur i filmów, – wybierają najbardziej wartościowe źródła informacji.</p>	<p>seksualna, pornografia, uzależnienia, prostytutka nieletnich.</p>	<p>informacji, – zna występujące w mass mediach najbardziej typowe i zagrażające stereotypy dotyczące ciała, kobiecości i męskości, seksualności, miłości, – ocenia wartość edukacyjną podanych źródeł informacji, – uzasadnia wybór lub odrzucenie danego źródła, - wie dlaczego należy selekcjonować informacje i programy, - wie, że należy mieć ograniczone zaufanie do osób poznanych na internetowych komunikatorach</p>	
<p>10. Tożsamość płciowa: kobiecość, męskość. (1 lekcja)</p>	<p>Przyjęcie integralnej wizji osoby: wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi: kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami, akceptacja własnej płciowości: przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności: Cele szczegółowe: Uczniowie: – zastanawiają się nad znaczeniem pojęcia</p>	<p>Podstawowe informacje o rozwoju seksualnym człowieka: tożsamość płciowa – kobiecość, męskość. Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności</p>	<p>Uczeń - przyjmuje integralną wizję ludzkiej seksualności, - zna podstawowe informacje o rozwoju seksualnym człowieka, – rozumie wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość,</p>	<p>Scenki sytuacyjne, pogadanka</p>

	<p>„płeć”; – poszukują wyznaczników kobiecości i męskości; – dyskutują o roli akceptacji własnej płciowości, ważnej dla zdrowia psychicznego; – omawiają przykłady świadczące o zmienności ról płciowych w różnych kulturach i epokach, poznają pojęcie roli płciowej; – dyskutują o wzorcach i stereotypach kobiecości i męskości;</p>	<p>w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi. - pojęcie „płeć”; – znaczenie poczucia własnej płci dla zdrowia psychicznego, – różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców, – pojęcie roli płciowej, – zmienność ról płciowych w różnych kulturach i epokach, – wzorce i stereotypy kobiecości i męskości; – funkcje płciowości.</p>	<p>małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo, -rozumie wieloaspektowość pojęcia „płeć”; – rozumieć znaczenie akceptacji własnej płciowości, ważnej dla zdrowia psychicznego, – rozumie pojęcie roli płciowej i kojarzyć je z określonymi Zachowaniami, – ma świadomość względności kulturowych wyznaczników kobiecości i męskości.</p>	
<p>11. Intymność. (1 lekcja)</p>	<p>Zapoznanie z pojęciem intymności i prawem do jej ochrony. Cele szczegółowe: Ucniowie: – zastanawiają się nad znaczeniem pojęcia intymność, – dyskutują o roli intymności w życiu, – podają przykłady miejsc, relacji, sytuacji, obszarów ciała, które uznają za intymne; – zapoznają się ze sferami dystansu interpersonalnego, – podają przykłady relacji właściwych dla poszczególnych sfer, – wymieniają znane im z doświadczenia sytuacje, świadczące o naruszaniu</p>	<p>Intymność a życie – prywatny świat myśli i przeżyć, – intymne miejsca, przedmioty, obszary ciała, sytuacje, relacje z ludźmi, – rola intymności w życiu, – sfery dystansu interpersonalnego, – zachowania niszczące intymność, – ochrona własnej intymności i nietykalności seksualnej – wzajemne poszanowanie intymności w życiu rodzinnym.</p>	<p>Uczeń – rozumie i definiuje pojęcie intymności, – kojarzy pojęcie intymności z różnymi obszarami własnego życia, – rozróżnia sfery dystansu interpersonalnego, – wskazuje zachowania naruszające własną i cudzą Intymność, – zna kilka sposobów ochrony własnej intymności, – rozumie</p>	<p>Burza mózgów dyskusja kierowana, metoda sytuacyjna</p>

	tych sfer, – tworzą modelowe wzorce zachowań służących ochronie własnej intymności.		potrzebę szanowania intymności w życiu rodzinnym.	
12. Wyrażanie uczuć i budowanie więzi. Odpowiedzialność. (1 lekcja)	Poznanie, analizowanie i wyrażanie uczuć Uwrażliwienie na bogactwo sposobów wyrażania uczuć, Cele szczegółowe: Uczniowie: – rozpoznają i nazywają podstawowe emocje, – dyskutują o różnicy pomiędzy emocjami a uczuciami, – podają przykłady wyrażania emocji i uczuć, – odróżniają werbalne i niewerbalne sposoby komunikowania się, – podają przykłady wyrażania pozytywnych uczuć, – dyskutują o zmianach w sposobie wyrażania uczuć związanych z wiekiem i dojrzałością.	Główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo. Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi, Różnica pomiędzy emocjami a uczuciami, – Komunikacja werbalna i niewerbalna.	Uczeń – zna różne sposoby wyrażania uczuć, - wie jakie znaczenie ma otwartość w budowaniu więzi rodzinnych, - rozumie znaczenie odpowiedzialności i za swoje zachowania i ich wpływ na innych - umie rozpoznać i nazwać podstawowe emocje, – odróżnia emocje od uczuć, – uzasadnia korzyści płynące z uczenia się wyrażania uczuć; – rozumie znaczenie okazywania pozytywnych uczuć dla kształtowania więzi i dobrej atmosfery w rodzinie.	Drama, dyskusja, zdania niedokończone, gry symulacyjne, praca w grupach, miniwykład.
13. Płeć. Kształtowanie i akceptacja. Możliwość pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.	Kształtowanie postawy akceptacji wobec własnej płci i odmienności płciowej. Cele szczegółowe: Uczniowie - zastanawiają się nad znaczeniem pojęcia „płeć”, – omawiają biologiczne uwarunkowania płci – determinanty	Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców; postawy i wzajemne oczekiwania. Pojęcie „płeć”; – aspekty płci: genetyczny, anatomiczny, psychiczny i społeczny,	Uczeń - wie gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia trudności związanych z tożsamością płciową, - zna i rozumie pojęcia akceptacja, tolerancja. - rozumie	Skrzynka pytań, dyskusja. praca z czasopismami; łańcuch skojarzeń; praca w grupach.

(2 lekcje)	<p>genetyczne i anatomiczne,</p> <ul style="list-style-type: none"> – poszukują innych wyznaczników kobiecości i męskości, – poznają pojęcie poczucia własnej płci (aspekt psychiczny płci), – dyskutują o roli akceptacji własnej płciowości, ważnej dla zdrowia psychicznego, – omawiają przykłady świadczące o zmienności ról płciowych w różnych kulturach i epokach, – poznają pojęcie roli płciowej, – dyskutują o wzorcach i stereotypach kobiecości i męskości. 	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie poczucia własnej płci dla zdrowia psychicznego, – pojęcie roli płciowej, – zmienność ról płciowych w różnych kulturach i epokach. – wzorce i stereotypy kobiecości i męskości, – funkcje płciowości. 	<p>wieloaspektowość pojęcia „płeć”;</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie znaczenie akceptacji własnej płciowości, – rozumie pojęcie roli płciowej i kojarzy je z określonymi zachowaniami, – ma świadomość względności kulturowych wyznaczników kobiecości i męskości. 	
<p>14. „Czy to jest przyjaźń, czy to jest kochanie?” (2 lekcje)</p>	<p>Pobudzenie do refleksji nad rodzajami więzi uczuciowych między ludźmi.</p> <p>Cele szczegółowe: Uczniowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dyskutują na temat różnic psychicznych w dojrzewaniu dziewcząt i chłopców, – ujawniają wzajemne oczekiwania i szukają płaszczyzny porozumienia, – tworzą kodeks dobrych stosunków koleżeńskich w klasie, – określają cechy przyjaźni, – dyskutują o różnicach pomiędzy przyjaźnią, zakochaniem i miłością, – kojarzą konkretne zachowania z w/w uczuciami. 	<p>Relacje międzyosobowe i ich znaczenie.</p> <p>Przyjaźń, zakochanie, miłość; pierwsze fascynacje, miłość platoniczna, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała.</p> <p>Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców, postawy i wzajemne oczekiwania.</p> <p>Różnice pomiędzy koleżeństwem, przyjaźnią, zakochaniem i miłością.</p> <p>Wyrażanie pozytywnych uczuć poprzez konkretne zachowania w życiu codziennym, zwłaszcza w relacjach kole-</p>	<p>Uczeń - poznaje oczekiwania rówieśników płci przeciwnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> -formułuje kodeks dobrych stosunków koleżeńskich w klasie, - rozumie i umie uzasadnić związek pomiędzy uczuciami a sposobami ich wyrażania w życiu codziennym. 	<p>Praca w grupie, burza mózgów, dyskusja, metoda sytuacyjna.</p>

		żeńskich i w życiu rodzinnym.		
15. Zachowania seksualne. (1 lekcja)	Zapoznanie z bogactwem i specyfiką zachowań seksualnych człowieka – ich związkiem z uczuciami wyższymi Cele szczegółowe: Uczniowie: – omawiają przykłady zachowań seksualnych niezależnych od woli człowieka, pojawiających się w okresie dojrzewania płciowego, – omawiają przykłady zachowań seksualnych zależnych od woli człowieka, podlegających jego kontroli i wyborom, – dyskutują o specyfice zachowań seksualnych człowieka.	Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi. Zachowania seksualne niezależne od woli człowieka, np. sny erotyczne, polucje, erekcja członka, przyspieszenie rytmu serca, czerwienienie się, reakcje podkorowe, Zachowania seksualne zależne od woli człowieka, np. fantazje seksualne, masturbacja, forma zalotów, wybór partnera, sterowanie popędem, różne rodzaje pieszczot, dobór słownictwa. Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców. Relacje intymne między płciami i ich rola. Znaczenie podmiotowego traktowania	Uczeń -poznaje poprawne słownictwo związane z zachowaniami seksualnymi człowieka, – umie rozróżnić zachowania instynktowne od podlegających woli człowieka; – rozumie rolę uczuć wyższych przy wyborze zachowań seksualnych, – są świadomi wpływu własnych zachowań seksualnych na emocje i uczucia innych ludzi.	metoda sytuacyjna, praca w grupach, pogadanka.

		człowieka w sferze seksualnej, specyfika zachowań seksualnych człowieka – powiązanie z uczuciami wyższymi.		
16. Inicjacja seksualna. (1 lekcja)	<p>Kształtowanie postawy odpowiedzialności przy podejmowaniu decyzji o współżyciu seksualnym</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <p>Uczniowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizują czynniki wpływające na podejmowanie świadomych decyzji na podstawie konkretnych przykładów z życia codziennego, – zastanawiają się nad rolą potrzeb, upodobań, możliwości, presji, stereotypów i mód, dobra własnego i drugiej istoty, negatywnych i pozytywnych konsekwencji w procesie podejmowania decyzji, – analizują decyzję o podjęciu współżycia seksualnego, uwzględniając powyższe czynniki. 	<p>Czynniki związane z podejmowaniem decyzji;</p> <ul style="list-style-type: none"> – intymne relacje między płciami i ich znaczenie, – postawy i oczekiwania dziewcząt i chłopców, – inicjacja seksualna jako ważna decyzja w życiu człowieka, – znaczenie podmiotowego traktowania człowieka w sferze seksualnej – wartość trwałych więzi w życiu seksualnym. 	<p>Uczeń - rozumie złożoność procesów decyzyjnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy i oceny konkretnych decyzji, – umie uzasadnić, że inicjacja seksualna należy do zachowań seksualnych zależnych od woli człowieka i wiąże się z odpowiedzialnością za siebie i drugą osobę. 	<p>Zdania niedokończone, metoda sytuacyjna; dyskusja kierowana.</p>
17. Życie seksualne jako wartość. (1 lekcja)	<p>Wskazanie pozytywnych aspektów życia seksualnego i odpowiedzialności jednostki za jego wartość</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <p>Uczniowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przypominają sobie i systematyzują słownictwo dotyczące życia seksualnego, – dyskutują na temat roli kultury językowej w tworzeniu pozytywnej relacji intymnej, 	<p>Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo.</p> <p>Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi.</p>	<p>Uczeń – posługuje się poprawnym słownictwem dotyczącym życia seksualnego</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie znaczenie akceptacji własnego ciała i konieczność dbania o nie; – kojarzy pojęcie ekspresji seksualnej z 	<p>praca z fragmentami z czasopism młodzieżowych, dyskusja kierowana.</p>

	<p>– zapoznają się z obrazami przedstawiającymi piękno ciała ludzkiego,</p> <p>– dyskutują o potrzebie akceptacji własnego ciała i negatywnym wpływie kompleksów i stereotypów na psychikę i relacje z innymi,</p> <p>– zastanawiają się nad znaczeniem poczucia wstydu i akceptacji własnego ciała w relacjach z innymi,</p> <p>– dyskutują o roli ekspresji seksualnej w okazywaniu czułości i miłości drugiemu człowiekowi.</p>	<p>Poprawne słownictwo dotyczące życia seksualnego.</p> <p>Akceptacja własnego ciała.</p> <p>Wstyd jako wyznacznik braku akceptacji siebie i regulator zachowań.</p> <p>Krzywdą związana z przedmiotowym traktowaniem człowieka w sferze seksualnej.</p> <p>Pojęcie ekspresji seksualnej.</p> <p>Kontakt seksualny jako wyraz czułości i miłości.</p>	<p>intymnością i miłością.</p>	
<p>18. Płodność – wspólna sprawa obu płci. (1 lekcja)</p>	<p>Uświadomienie uczniom, że człowiek jest odpowiedzialny za prokreację.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <p>Uczniowie:</p> <p>– zapoznają się z terminami – prokreacja i płodność,</p> <p>– podają warunki biologiczne niezbędne do prokreacji,</p> <p>– poznają podstawowe przyczyny niepłodności u kobiet i mężczyzn,</p> <p>– zdobywają informacje na temat leczenia bezpłodności,</p> <p>– dyskutują na temat zachowań, które mogą zmniejszyć zdolności prokreacyjne,</p> <p>– analizują pojęcia: odpowiedzialne macierzyństwo, odpowiedzialne ojcostwo.</p>	<p>Płodność – wspólną sprawą kobiety i mężczyzny.</p> <p>Pojęcia: prokreacja i płodność.</p> <p>Zdolność do prokreacji jako podstawowy wyznacznik dojrzałości biologicznej.</p> <p>Prawa rządzące ludzką płodnością;</p> <p>– przyczyny niepłodności kobiet i mężczyzn.</p> <p>Metody leczenia bezpłodności.</p> <p>Dbłość o zdrowie jako przygotowanie do przyszłego rodzicielstwa.</p> <p>Odpowiedzialne rodzicielstwo - psychiczne i społeczne uwarunkowania odpowiedzialnego rodzicielstwa.</p>	<p>Uczeń -posługuje się terminami: prokreacja, płodność, niepłodność, odpowiedzialne rodzicielstwo,</p> <p>– rozumie związek pomiędzy swoimi zachowaniami a zdrowiem prokreacyjnym,</p> <p>– wie, że zarówno kobieta, jak i mężczyzna są odpowiedzialni za swoje zdrowie prokreacyjne,</p> <p>– zna podstawowe metody leczenia bezpłodności;</p> <p>– dostrzega związek pomiędzy uwarunkowaniami i psychicznymi i społecznymi a</p>	<p>Pogadanka z wykorzystaniem tablic i praca w grupach, dyskusja kierowana.</p>

			rodzicielstwem, – rozumie negatywne konsekwencje przedwczesnego macierzyństwa i ojcostwa.	
19. Planowanie rodziny. Metody zapobiegania ciąży. (3 lekcje)	Zapoznanie z podstawowymi metodami sterowania płodnością, kształtowanie postawy odpowiedzialności za planowanie rodziny Cele szczegółowe: Ucniowie: – poznają naturalne, mechaniczne, chemiczne i hormonalne metody sterowania płodnością, – omawiają wskazania i przeciwwskazania (zdrowotne, psychologiczne, etyczne) do stosowania poszczególnych metod.	Planowanie rodziny. Metody rozpoznawania płodności. Antykoncepcja - aspekt zdrowotny, psychologiczny i etyczny. Naturalne metody planowania rodziny. Środki sterowania płodnością: prezerwatywy, krążki, globulki, pianki, wkładki wewnątrzmaciczne, tabletki hormonalne – wskazania i przeciwwskazania (zdrowotne, psychologiczne, etyczne) do stosowania poszczególnych metod. Płodność wspólną sprawą kobiety i mężczyzny.	Uczeń - umie rozpoznać i wyjaśnić zasady działania wszystkich metod sterowania płodnością; – zna wskazania i przeciwwskazania do stosowania poszczególnych metod zdrowotne, psychologiczne, etyczne), – rozumie, że planowanie rodziny jest wspólną sprawą kobiety i mężczyzny, związaną z poczuciem odpowiedzialności i za życie drugiego człowieka.	miniwykład i pogadanka, krzyżówka skrzynka pytań.
20. Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS. (2 lekcje)	Umiejętność korzystania z systemu poradnictwa dla dzieci i młodzieży. Cele szczegółowe: Ucniowie: – zapoznają się z drogami przenoszenia zakażenia i profilaktyką infekcji przenoszonych drogą płciową, – dowiadują się, gdzie i do kogo należy się udać w przypadku podejrzenia o możliwości zakażenia,	Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS: drogi przenoszenia zakażenia, profilaktyka, aspekt społeczny. Odpowiedzialność za siebie i drugiego człowieka. Znaczenie opieki ginekologicznej dla przyszłego macierzyństwa.	Uczeń - zna podstawowe choroby przenoszone drogą płciową, – wiedzieć, gdzie i z kim konsultować się w przypadku podejrzenia zakażenia, – wiedzieć, w jaki sposób można uniknąć chorób	miniwykład, film, pogadanka.

	- dyskutują na temat świadomości społecznej i stosunku ludzi do zakażonych.	Placówki i osoby zajmujące się leczeniem chorób przenoszonych drogą płciową.	przenoszonych drogą płciową.	
21. Od poczęcia do śmierci. Wartość życia. (2 lekcje)	<p>Uświadomienie, że człowiek rozwija się fazowo, a poszczególne fazy mają swoją specyfikę i każda z nich wpływa na następane</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uczniowie porównują i porządkują chronologicznie fotografie (sylwetki) ludzi znajdujących się w różnych fazach życia, - omawiają zmiany proporcji ciała, różnice wzrostu, rozwój tkanek, rozwój narządów i cech płciowych, - charakteryzują poszczególne fazy życia, biorąc również pod uwagę dojrzałość psychiczną i społeczną; - uzasadniają znaczenie wcześniejszych faz życia dla dalszego rozwoju. 	<p>Rozwój człowieka: faza prenatalna, narodziny, faza niemowlęca, wczesnodziecięca, przedpokwitaniowa dojrzewania, młodości, wieku średniego i wieku późnego.</p> <p>Życie jako fundamentalna wartość.</p> <p>Zmiany fizyczne zachodzące w organizmie człowieka od narodzin do starości;</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka rozwoju psychicznego w poszczególnych fazach życia, - zmiany ról społecznych związane z wiekiem, - znaczenie zdrowia fizycznego i psychicznego w poszczególnych fazach życia. 	<p>Uczeń - umie odróżnić i scharakteryzować fazy życia człowieka;</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność dbania o zdrowie fizyczne i psychiczne przez całe życie; - jest świadomy indywidualnego przebiegu procesu przechodzenia do następnej fazy życia. 	Film, fotografie, pogadanka.